

Виноградова Ілона Віталіївна, здобувач вищої освіти
соціально-психологічного факультету
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Науковий керівник: Сейко Наталія Андріївна, докторка педагогічних наук, професорка
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ ЧЛЕНІВ РОДИН ДЕМОБІЛІЗОВАНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Через політичну ситуацію в Україні, що пов'язана із повномасштабним вторгненням, значно зросла кількість військових, які при поверненні до цивільного життя мають проблеми з реінтеграцією. В Україні зараз активно створюються різні програми для підтримки ветеранів та членів їх родин. Проте, в більшості основний фокус уваги йде саме на потреби військових, а потреби їх рідних, які також переживають складний період, залишаються недостатньо дослідженими. Соціальні працівники мають активно взаємодіяти та допомагати родинам військових, а для цього важливо розуміти їх потреби та основні виклики.

Неймовірно актуальними є проблеми у психологічно-емоційній сфері. Зокрема, може спостерігатися вторинна травматизація членів родин військових. Вторинна травматизація полягає в тому, що особа зазнає психологічної шкоди не внаслідок власного пережитого досвіду, а саме через тісний зв'язок із тим, хто цей досвід пережив. Після повернення до цивільного життя у військових часто спостерігається розвиток посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Якщо оточення військовослужбовця постійно бачить його емоційне відсторонення, тривогу або агресію, то існує висока ймовірність, що вони згодом теж почнуть демонструвати подібні прояви, а загальний добробут родини значно погіршиться [1].

У такій ситуації особливо страждають діти, для яких спочатку важко витримувати довгу розлуку, а потім налагоджувати теплі стосунки з батьками після їх повернення. Навіть після завершення військової служби негарзди нікуди не зникають, оскільки додаються хвилювання стосовно фізичного та психологічного стану батьків, а також необхідність опановувати нові моделі спілкування з ними. Ще одна складність полягає у тому, що через тривалу відсутність одного з родичів сім'я встигає трансформуватися у самодостатню одиницю, яка функціонує без однієї із складових. Фактично, вони набувають навичок самостійного розв'язання труднощів та перерозподілу обов'язків, тож повернення військовослужбовця до цивільного життя неминуче тягне за собою переформатування усталених ролей, що створює певне напруження. Завдання соціального працівника у цьому випадку – сприяти таким родинам у набутті вмінь керувати цією новою динамікою, аби вони могли самотужки підтримувати сімейний добробут [3].

Наразі існує значна потреба у наданні допомоги у сфері сімейних та подружніх відносин, тому що звичний порядок сімейного життя може суттєво трансформуватися після повернення військовослужбовця до цивільного життя. За результатами дослідження, проведеного Програмою реінтеграції ветеранів, 21% респондентів зазначили, що після повернення до мирного життя їхні стосунки з рідними помітно погіршилися, а 46% зазначили, що нададуть перевагу професійній допомозі, а не

підтримці від родичів чи товаришів. З огляду на це, членам родин ветеранів необхідно опанувати навички функціонування у змінених обставинах, розвивати здатність долати проблеми, що виникають у стосунках, а також уміти брати на себе обов'язки, рівномірно розподіляти домашні справи та коректно пояснювати дітям ситуацію, що склалася [4].

Також експерти наголошують на викликах в процесі реінтеграції та труднощі зі взаємодією у соціумі. Це можуть бути різні труднощі у різних аспектах буття: соціальному, правовому, психологічному, фізичному, індивідуальному тощо. Саме тому функція соціального працівника у супроводі демобілізованих військовослужбовців та їхніх родин набула надзвичайної важливості, що зумовлює значну потребу у створенні новітніх підходів до соціальної роботи. Усі негаразди, з якими зіштовхується ветеран, неминуче відбиваються і на його рідних, адже родина функціонує як єдиний організм. Зокрема, можна відзначити трансформацію ролей у сім'ї, складнощі у формуванні емоційної близькості, а також побутові розбіжності та інші подібні моменти [2].

Перелічені проблеми також можуть посилюватися, якщо якість надання соціальної підтримки буде на низькому рівні. Сюди можна віднести фрагментарність допомоги. Тобто, родини демобілізованих військових отримують допомогу від різних організацій, що погано або взагалі не координуються між собою. Також проблемою може бути відсутність індивідуального підходу до їх потреб та відсутність підтримуючого середовища й однодумців. Таким чином, працюючи з родинами військовослужбовців потрібно застосовувати індивідуальний та комплексний підходи, а також проводити моніторинг процесу та отриманих результатів [5].

Список використаних джерел:

1. Климчук В. О., Островська К. О., Лазос Г. П. та ін. Психологічна допомога населенню, яке постраждало від наслідків терористичних актів та інших надзвичайних ситуацій : навч.-метод. посіб. Київ : НАПН України, 2020. 146 с. URL: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/klymchuk-mono-2020.pdf> (дата звернення: 17.05.2026).
2. Куркова К. М., Луценко-Миськів Л. І. Правове регулювання реабілітації військовослужбовців. Ірпінський юридичний часопис : науковий журнал. 2024. Вип. 2 (15). С. 46–58. URL: [https://doi.org/10.33244/2617-4154.2\(15\).2024.46-58](https://doi.org/10.33244/2617-4154.2(15).2024.46-58) (дата звернення: 11.05.2026).
3. Горбунова В., Савиченко О., Тичина І., Портницька Н. Методичний посібник для соціальних працівників: Посилення спроможності соціальних працівників здійснювати психосоціальну підтримку ветеранів та їх сімей з питань психічного здоров'я. 2-ге вид., оновлене та доповнене. 2024. 112 с.
4. Veterans' Benefits Utilization and Experiences. Ukrainian. IREX, 2021. URL: <https://www.irex.org/sites/default/files/Veterans%E2%80%99%20Benefits%20Utilization%20and%20Experiences%20%E2%80%93%20Ukrainian.pdf> (дата звернення: 17.05.2026)
5. Бриндіков Ю. Л., Дуля А. В., Караман О. Л., Островська Н. О., Трубавіна І. М., Чередниченко О. Ю. Методичні рекомендації щодо соціальної роботи з військовослужбовцями та членами їх сімей, їх соціального захисту / за ред. О. Л. Караман, І. М. Трубавіної. Полтава ; Кривий Ріг : КДПУ, 2024. 101 с.